

Türkiye’de yaşıyorsanız Türkiye’deki siyasete anlam vermek kolaydır. Hatta çok kolaydır: Taraflardan biri olur durumu özgüvenle anlatırsınız. Ama ülkenin yabancısı iseniz ve anlamak için vatandaşlara sorular sormaya kalkışırsanız bir paradoksla karşılaşılırsınız. Tuhaf olan, her bir tarafın kendini haklı karşı tarafı haksız görmeleri değildir; bütün demokratik ülkelerde durum böyledir, çekişmeler bu anlayışla yürütülür. Türkiye’deki şaşkırtıcı durum, tarafların benzer, hatta aynı ilkeleri, kaygıları, hedefleri dile getirerek kavga etmeleri.

Hükümetin temel hedeflerinden biri ülkeyi Avrupa Birliği’nin tam üyesi yapmak. Muhalefet de aynı ideali savunuyor. Cumhuriyetin mirasına karşı çıkan, 1923’te kurulan devletin temel felsefesini değiştirmek doğrultusunda girişimler de yok, bunu savunan yok. Ortak kaygı hürriyetler, insan hakları ve vatandaş haklarının güvence altında olmasıdır. (Örneğin, başörtüsünü, askerin yargılanmasını, Batıyla bütünleşmeyi vb. isteyen de istemeyen de aynı ideale göndermede bulunuyor: çağdaşlamaya!) Herkes bu ideallerin sağlanması ve korunması için kolları sıvamış - hatta silahlarını kuşanmış. Hukuk herkesin ağzında. Herkes çareyi yargıda arar gibidir. Kişi özgürlüğünün ve hukukunun böylesine önemli sayıldığı, gündemde tutulduğu başka ülke yok sanıyorum. En saygın kurum da hâlâ ordu. ‘Gözbebeğimizdir’ söylemi egemen. Onu korumak ve ona leke sürülmemesi için çaba harcanıyor, tabi kimileri temizlemeye kimileri ilişmemeye çalışarak.

Sağa sola sorarsanız alacağınız yanıtlar buna benzer olacaktır. Taraflar rollerini, kimliklerini ve siyasetlerini böyle algıladıklarını göreceksiniz ve (bir yabancı olarak) “demek ki tam bir konsensüsün yaşandığı bir ülkedeyim” görüşüne varacaksınız. Paradoks, taraflara “ötekini” ve yukarıda saydığım ideallerin pratikte nasıl sağlanacağını sorduğunuzda ortaya çıkıyor. Bu kez de alacağınız yanıtlardan iç savaş yaşanıyor sanırsınız. Taraflar kendilerinde gördükleri amaçların ve inançların tam tersini “ötekine” yakıştırıyorlar. Karşı tarafın söylediklerinin fazla bir şey ifade etmediğini, sözlere değil yaptıklarına ve hele gizli acentelerine bakmak gerektiğini söyleyeceklerdir. Ülke içindeki siyasi kavga tam bu eksende yürütülmekte: bütün siyaset niyet okuma üzerine bina edilmiş. Taraflar seçmeci bir yönelme, yani kimi zaman abartarak, kimi zaman bazı olayları görmezlikten gelerek “tezlerini” haykırmakta, kabul ettirmeye ve geçerli kılmaya çalışmakta.

Türkiye’deki siyasi mücadele ne bir sağ-sol kavgası ne de bir rejim kavgasıdır. Ne kimin sağda kimin solda olduğunu söylemek olanaklı, ne de kimin çağdaş bir rejime daha açık olduğunu. İddialar tam ayna karşıtı: “gerici” ve “dinozor” ithamları tipik örnektir. Bu arada tarafların kendi-imajları “çağdaşıktır”. Sorun sanki ifade edilememiş, saptanamamış, rotasına oturtulamamış bir arayışın yarattığı boşluktur. Buna siyaset eksikliği de denebilir. Siyasi hedefler açıklık kazanmadığı durumlarda da kavga kişiselleşiyor ve soyutlaşıyor.

Bu siyasi yarışmanın diyalog yanı zayıf, kavga yanı güçlü olmasının başka bir açıklaması ulus-devlet kurma aşamasıyla ilgili olsa gerektir. Milli ortak değerlerin oluşturulması için son on yıllarda bilinçli ve kararlı olarak yürütülmüş olan siyaset sonuç olarak, konsensüs yerine çatışmaya varan bir karşıtlığı gündeme getirdi. Ulus-devlet kurma girişimlerinin demokratik bir ortam dışında, önceden kesin olarak belirlenmemiş herhangi bir kimliğe açık bir girişim olarak ele alınmamış olması tepkiler yaratmıştır. Etnisite ve din alanında (ve milli idealler adına) dayatmalar uyum yerine kendi içlerine kapanmış yeni toplumsal gruplar yarattı. Bu gruplar “ötekine” karşı kuşkulu ve güvensizdirler. Her bir grubun atacağı her adım, artık, bir tehdit ve tehdidin kanıtı olarak algılanması ve bu durumun bir sarmala dönüşmesi bugünkü durumu yaratmış olabilir: siyasi karşıtlık yerine gruplar karşıtlığını.

Bu yazıyı bitirmeden üç noktaya değinmek gerek. Birincisi, ülkenin en büyük sorununun güven krizi olduğudur. Bu güvensizlik öylesi boyutlar edinmiştir ki, kişiler algıladıkları tehditler karşısında yasaları da, hukuku da, hatta geleneksel ahlakı da ihlal etmeyi meşru ve kaçınılmaz görüyorlar. Hasmı, bir ölüm kalım savaşında düşman olarak algılayanlar var. İkincisi, bu kavga bir kimlik sorunu olarak da ele alınabilir. Kavganın kimlik yanı kavgaya sürülen sembollerde görülebilir: Sevilen veya seilmeyen türban, apoletli üniformanın kutsiyeti, etrafta yaygınlaşan büyük boy al bayraklar, Arapça ve eski yazı, kuran kursu ısrarı ve tartışmaları, vurgulanan “arı” Türkçe, batının şeytanlaştırılması veya tam tersine her derde deva sayılması, Anıt Kabir’e şikâyet ziyaretleri, “konu” edilen Hac... Bu sembolik olaylar siyasetin çok üstünde değer kazanmışlar.

Üçüncü nokta ise bu yazının “yurt içinde” ve dolayısıyla kendini taraf olarak hisseden biri tarafından yazılmış olduğudur. Okurun bunu bilmesi hakkıdır. Yazar “ötekine” yönlendirilmiş kaygıları ve korkuları (daha doğrusu fobileri) en az olanlardan yanadır. Çağdaşlığın içselleştirilmesinin ise bir tarihsel süreç (yani Rönesans’a, Aydınlanma’ya ve Endüstri Devrimi’ne dayanan geçmiş) sonucu olduğuna inanmaktadır. Demokrasinin bu yönde çok yardımcı olacağına inanmaktadır. Ancak bir yanlış anlamaya yer vermemek gerek: Demokratik hak aramaları hak aramaktan farklıdır. Her kişinin ve grubun hakkını araması çok eski bir uygulamadır. Demokratik hak arama ise daha yeni, soyut ve içselleştirilmiş bir arayıştır: Kendi hakkımızın veya doğrumuzun değil, genel olarak hakkın arayışıdır; “öteki”nin de hakkının arayışıdır. Bu arayış taraflarda pek belirgin değildir.

*

